

Кучерява Каріна Якупівна,

*к.держ.упр., доцент кафедри управління персоналом та економіки праці,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків
ORCID 0000-0002-0103-649X;*

Орел Юрій Леонідович,

*к.держ.упр., доц., доцент кафедри управління персоналом та економіки праці,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків
ORCID 0000-0003-1419-9842*

УДК 346.26

doi: 10.34213/ap.20.02.04

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Стаття присвячена теоретичному осмисленню понять “державне регулювання малого та середнього підприємництва” і “механізм державного регулювання малого та середнього підприємництва”. Здійснено огляд національного сектору підприємництва, проаналізовано динаміку основних показників суб’єктів господарювання та визначено особливості їх розвитку. Надано визначення поняття “державне регулювання малого та середнього підприємництва”. Проаналізовано підходи до визначення поняття “механізм державного регулювання малого та середнього підприємництва”, надано його авторське розуміння.

Ключові слова: державне регулювання малого та середнього підприємництва; механізм державного регулювання малого та середнього підприємництва; підприємництво; суб’єкт господарської діяльності; саморегулювання.

Постановка проблеми. Коли мова йде про ринкові умови, перш за все, мається на увазі діяльність в умовах постійної боротьби за ресурс, владу, споживача, кваліфікованого співробітника тощо. Успіх господарюючих суб’єктів визначається, передусім, їх підприємницькою жилкою, здатністю зорганізуватися, а головне – працювати в умовах мінливої кон’юнктури. У масштабах держави саме люди, наділені підприємницькими якостями, в значній мірі закладають основу її людського потенціалу. Тому в більшості країн світу розвиток підприємництва є предметом пильної уваги органів державного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні аспекти та практику реалізації державного регулювання малого й середнього підприємництва висвітлено у роботах А. Безуглої, Н. Георгіаді, І. Дутчак, М. Ісакова, М. Кизима, П. Колісниченко, Н. Криштоф, Д. Ляпіна, Н. Мазій, В. Мареніченка, Г. Чередниченко та ін. [1; 3; 6; 8; 10–18]. Але параметри функціонування господарюючих суб’єктів постійно змінюються, змінюються з часом і довгострокові цілі економічної політики держави щодо розвитку підприємництва. Тому питання переосмислення теоретичних аспектів регулювання сектору малого та середнього підприємництва потребує окремої уваги і має самостійне наукове значення.

Метою статті є поглиблення теоретичного обґрунтування державного регулювання малого та середнього підприємництва з урахуванням особливостей соціально-економічних процесів, що відбуваються в Україні; визначення сутності понять “державне регулювання малого та середнього підприємництва” і “механізм державного регулювання малого та середнього підприємництва”.

Виклад основного матеріалу. У національній економіці сегмент підприємництва включає: фізичних осіб-підприємців, мікропідприємства, малі підприємства, середні підприємства, великі підприємства. Саме останні створюють майже половину доданої вартості в загальній кількості підприємств, демонструють продуктивність праці в 2,7 рази вище ніж на мікропідприємствах. Однак постійне вдосконалення технологічних процесів, оптимізація виробництва на великих підприємствах має зворотну сторону – масові звільнення [17]. Розвиток малого і середнього підприємництва, навпаки, сприяє створенню нових робочих місць та самозайнятості [16].

За 2010–2018 рр. кількість суб'єктів великого підприємництва скоротилася з 586 до 446 одиниць або на 23,9 %, середнього підприємництва – з 21343 до 16476 одиниць (на 22,8 %), малого підприємництва з 68311 до 57934 одиниць (на 15,2 %), мікропідприємств з 2093688 до 1764737 одиниць (на 15,7 %) (табл. 1) [4; 5]. При загальному скороченні кількості господарюючих одиниць, всі суб'єкти підприємництва нарощують обсяги реалізованої продукції, додану вартість. Фінансові показники (чистий прибуток, рівень рентабельності всієї діяльності) свідчать, що найважчим для підприємців став 2014 р. – усі суб'єкти господарювання несли не просто збитки, а мали найнижчі результати за досліджуваний період. При цьому у 2018 р. малі підприємства вперше за період 2010–2018 рр. мали чистий прибуток і позитивний рівень рентабельності всієї діяльності.

Таблиця 1
Динаміка основних показників діяльності суб'єктів підприємництва в Україні, 2010–2018 рр.

Суб'єкти підприємництва	Кількість суб'єктів господарювання	Кількість найманих працівників	Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг)	Додана вартість за витратами виробництва, 2012-2017 рр.	Чистий прибуток (збиток)	Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності
Великі підприємства						
Середні підприємства						
Малі підприємства						
З них мікропідприємства						

Для мікропідприємств аналогічні показники є від'ємними через значну кількість підприємств, що одержали збиток. Але, варто відзначити, що як для середніх, так і для малих та мікропідприємств характерною є тенденція до

зниження кількості збиткових підприємств. Відбувається скорочення кількості найманих працівників, але у відсотковому відношенні саме середні та малі форми господарювання стабільно забезпечують більш ніж 2/3 робочих місць. Станом на 2018 р. на частку середніх і малих підприємств припадало 77,4 % найманих працівників, 64,7 % загального обсягу реалізованої продукції, 64,3 % доданої вартості.

При цьому вчені та експерти дають різну оцінку стану і перспектив розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. Серед негативних тенденцій, зокрема, відзначається скорочення кількості підприємств, незадовільний рівень фінансових результатів діяльності та рентабельності, посилення впливу великого бізнесу [3; 10; 11]. У той же час, основні порівняльні показники діяльності малого та середнього підприємництва в Україні та окремих країнах Європейського Союзу, згідно з офіційними даними Державної служби статистики України, більш оптимістичні. За такими параметрами як кількість суб'єктів господарювання, обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), кількість зайнятих працівників, додана вартість за витратами виробництва Україна перевищує або ж знаходиться на рівні країн Європейського Союзу (табл. 2) [4; 5].

Таблиця 2

Основні порівняльні показники розвитку
малого та середнього підприємництва
в Україні та окремих країнах Європейського Союзу

Країна	Кількість суб'єктів господарювання	Об'єм реалізованої продукції (товарів, послуг), %	Кількість зайнятих працівників	Додана вартість за витратами виробництва	Щільність нових підприємств	Народжуваність, %	Смертність, %
Україна	99,98	64,8	80,8	62,6	1,54	10,4	5,9
Болгарія	99,8	69,3	74,7	63,1	10,89	12,5	16,8
Литва	99,8	68,7	75,2	67,5	3,33	18,8	17,9
Чехія	99,8	55,3	66,8	55,4	4,0	8,7	9,2
Польща	99,8	55,3	67,6	50,2	1,66	12,3	10,5
Словаччина	99,9	57,7	72,0	55,1	4,7	11,0	9,8

Дані про щільність нових підприємств, коефіцієнти народжуваності і смертності підприємств нижче аналогічних по порівнюваним країнам, але не критичні. До того ж, розвиток малого та середнього підприємництва в країнах Європейського Союзу також нерівномірний. Як зазначає Д. Ляпін, чим більш промислово розвинена країна, тим менше загальні показники, демонстровані малим бізнесом [13].

Загальний огляд сектора підприємництва в Україні свідчить, що в національній економіці, як мінімум, створені базові передумови і вимоги для функціонування і розвитку малого та середнього підприємництва. Незважаючи на спровоковану воєнним конфліктом економічну кризу, малий і середній сектор досить швидко відновилися і демонструють позитивну висхідну динаміку.

Однак умови ведення бізнесу в Україні в середньому і малому сегменті самими підприємцями оцінюються як “незадовільні” [9; 10, с. 312]. З огляду на вищевикладене, актуалізуються наступні питання: що являє собою державне регулювання малого та середнього підприємництва і яким повинен бути механізм державного регулювання малого і середнього підприємництва, покликаний забезпечувати можливість реалізації інтересів малих форм підприємництва в рамках правового поля нарівні з іншими формами господарювання?

Регулювання малого та середнього підприємництва має свої особливості в порівнянні з великим бізнесом. З одного боку, як велике, так і мале й середнє підприємство є організаційно-правовою формою господарювання, яке наділене державою певними правами, зокрема правом на різні форми державної підтримки, та зобов'язується функціонувати згідно чинного законодавства. У той же час, малі та середні підприємства мають особливе соціальне значення.

Однак слід пам'ятати, що будь-яке підприємство являє собою систему, що складається з входу, процесора і виходу. Для багатьох середніх і малих підприємств на сьогоднішній день гостро стоїть проблема в частині забезпечення ресурсами, – висока вартість енергоресурсів (що спричиняє підвищення орендних платежів та комунальних тарифів) і відтік робочої сили з паралельним підвищенням запитуваного рівня заробітної плати. Українським роботодавцям доводиться конкурувати за робочу силу не тільки на національному ринку праці, а й з іншими країнами, в першу чергу, з країнами Євросоюзу.

Тому багато хто з підприємців прагне мінімізувати рівень витрат шляхом використання нелегальних механізмів: застосування системи оподаткування, що не відповідає реальній організаційній формі господарюючого суб'єкта; відсутність належного правового оформлення працівників (зокрема, має місце практика, коли роботодавці пропонують своїм співробітникам можливість легального працевлаштування за умови, що останні будуть компенсувати роботодавцеві відрахування єдиного соціального внеску); заниження показників лічильників по застосуванню енергоресурсів; купівля за заниженими цінами нелегальної (контрабандної) сировини, продукції; виплата заробітних плат в конвертах та інше.

Багато років держава реформує сервіс щодо сектора підприємництва й можна з впевненістю стверджувати про наявність позитивних зрушень у цьому напрямі. Проте й надалі значна частина суб'єктів господарювання функціонує в тішовій економіці, яка стала своєрідним середовищем розвитку людського капіталу та формування особливої культури. У суспільстві сформувався свого роду негласний “догівір” – в якості компенсації за нездатність створити сприятливі легальні умови, держава залишається досить лояльною до функціонування тішового сектора. До певного моменту більшість “учасників” існування подібного квазіоптимуму влаштовує. Однак з часом, неминує відбуватися наростання антагоністичних інтересів. У міру зміцнення бізнесом своїх позицій і бажання виходити на все більш розширені (організовані) ринки, необхідність створення легальних, загальнодоступних правил господарювання тільки посилюватиметься. До всього неформальний перерозподіл ресурсу істотно підвищує його вартість.

В умовах інформатизації суспільства все частіше піднімаються питання саморегулювання і спільного регулювання бізнесу. Чинним законодавством не створено рамкових умов для повноцінного розвитку і функціонування саморегулюючих бізнес-організацій. При цьому зволікання з прийняттям концепції саморегулювання загрожує для держави такими наслідками як, неефек-

тивне регулювання, низький рівень приватно-публічного діалогу, відсутність механізмів впливу на тіньовий сегмент. До переваг слід віднести зниження вартості регулювання, налагодження публічно-приватного діалогу, підвищення ефективності економіки країни. Необхідно відзначити, що іноді і бізнес зі свого боку не завжди об'єктивно оцінює переваги такої взаємодії, які складаються у формуванні здорової бізнес-культури, дотриманні стандартів, підвищенні ефективності ведення бізнесу, рівня соціальної відповідальності, поліпшенні відносин з клієнтами і нарощуванні клієнтської бази. Діючі об'єднання і асоціації численні і досить роздроблені, багато хто з них є об'єднаннями "одного гравця", лобіюють вузькоспрямовані інтереси, демонструють низьку здатність до кооперації. Позбавлені можливості скористатися цим інструментом підприємства тіньового сектора, серед яких більшість – це малі форми господарювання [7; 20].

На умови функціонування малого та середнього підприємництва впливає впроваджувана реформа адміністративно-територіального устрою України, в рамках якої органам місцевого самоврядування передаються значні повноваження і ресурси. У своєму дослідженні, присвяченому питанню податкових надходжень в об'єднаних територіальних громадах, українські експерти А. Гаманюк і М. Пальчук прийшли до висновку, що після добровільного об'єднання територіальних громад, підприємці починають платити більше податків [2]. Це може бути пов'язано з пошквалюванням підприємницької активності, перереєстрацією фізичних осіб-підприємців в об'єднаних територіальних громадах з інших населених пунктів або виходом бізнесу з тіні. У будь-якому випадку, це свідчить про більшу довіру до місцевої влади там, де жителі добровільно об'єдналися в громаду. Ще один важливий висновок дослідників – зростання податкових надходжень вище в менших громадах, що може свідчити про "ефект соціальних зв'язків".

Відбуваються істотні зміни у взаєминах і розподілі відповідальності за забезпечення стійкої соціальної динаміки між державою, бізнесом і суспільством. Таким чином, для реалізації якісних змін в системі регулювання, держава зобов'язана забезпечити злагоджену взаємодію не тільки в рамках системи органів державної влади, а й з органами місцевого самоврядування та саморегулюючими бізнес-організаціями.

Виходячи із вищезазначеного, під державним регулюванням малого та середнього підприємництва розуміємо цілеспрямований вплив держави на відносини суб'єктів господарської діяльності шляхом нормотворчості і позитивно-правового впливу, організації діяльності державних органів, які здійснюють дане регулювання у взаємодії з органами місцевого самоврядування, суб'єктами малого і середнього підприємництва та їх об'єднаннями. Метою регулювання є формування конкурентоспроможного, інноваційного сектору малих і середніх підприємств і становлення культури підприємництва.

Ефективність заходів, здійснюваних управлінським апаратом у сфері підприємництва в значній мірі визначає стан суб'єктів господарювання. Державна політика щодо розвитку малого та середнього підприємництва вимагає формування відповідних механізмів її реалізації, що охоплюють значне коло питань. Значущість і багатовимірність даної проблематики обумовили множину підходів до визначення сутності та складових механізму державного регулювання малого та середнього підприємництва. Досліджуючи проблеми, пов'язані з механізмами державного регулювання підприємництва, науковці також оперують поняттями механізм державного регулювання діяльності

суб'єктів ринку, державне регулювання діяльності господарюючих суб'єктів. Або ж, не зупиняючись на визначенні даної дефініції, зосереджують увагу на його обов'язкових елементах.

Так, Г. Чередниченко визначає механізм державного регулювання підприємницької діяльності як “механізм здійснення державою впливу на процеси, що відбуваються у підприємницькому секторі національної економіки, з метою створення умов для його ефективного функціонування, формування і розвитку прогресивних рис підприємницької діяльності, що проявилися у найбільш економічно розвинутих країнах” [18]. Автор чітко визначає позицію держави у цьому процесі – створення відповідного середовища, й наголошує на ключовій ознаці підприємництва – його прогресивності. Проте не досить коректним є застосування категорії “механізм” для визначення поняття “механізм”. Дискусійним є твердження про необхідність розвитку тих рис підприємницької діяльності, що проявилися у найбільш економічно розвинутих країнах. Для підприємницького сектору кожної країни характерні свої національні особливості. Імплементация кращих світових практик має відбуватися з урахуванням специфіки національного ринку.

За визначенням М. Ісакова, “...механізм державного регулювання підприємницької діяльності є сукупністю певних елементів (методів, інструментів, засобів, важелів, стимулів тощо), за допомогою яких держава, в особі уповноважених органів, здійснює вплив на суб'єктів господарювання з метою реалізації соціально-економічних функцій” [8]. Науковець акцентує увагу на державі, як ключовому акторі, що задає правила й норми функціонування господарюючих суб'єктів. Але не конкретизує місця підприємця у цих відносинах та якісному наповненні зазначеного процесу.

Навпаки ж, якісні характеристики, як головну складову його успішного розвитку, розглядає В. Мареніченко [15, с. 9]. Дослідник пропонує визначати поняття “державне регулювання якісного розвитку малого та середнього бізнесу”, як систематичний, цілеспрямований процес, що має інноваційний, творчий та неминучий характер на основі етичних та професійних принципів, з метою отримання соціально-економічного ефекту. Таке трактування є вдалим, хоча й акцентує увагу на одному з аспектів, а саме на якості.

Різні дослідники надають своє бачення механізму державного регулювання малого та середнього підприємництва – його змісту, структури і підходів до класифікації (табл. 3).

Наведені визначення скоріше стосуються підприємництва в цілому і відображають зміст, а не сутність досліджуваного механізму.

Узагальнення публікацій авторів щодо змісту та структури механізму дає підстави висновувати:

- наразі в дослідженнях чітко виокремлюється два підходи: науковці досліджують конкретні механізми, як правило, визначені за сферою дії. Або ж обґрунтовують необхідність побудови комплексного механізму, що охоплює декілька сфер регулювання;

- базовими елементами механізму є суб'єкти, об'єкти, мета, принципи, функції, форми, методи, засоби регулювання;

- відсутнє чітке визначення власне механізму та тих елементів, з яких він складається і за допомогою яких може бути реалізований. Іноді “механізм”, “інструменти”, “засоби”, “методи”, “форми” не розмежовуються, іноді трапляється різне трактування однієї й тієї ж категорії;

- здебільшого, розглядувані механізми є універсальними, тобто орієнтовані на підприємництво в цілому, а не на малий та середній сегмент.

Підходи до визначення змісту механізмів державного регулювання малого та середнього підприємництва

Автор	Складові механізму державного регулювання малого та середнього підприємництва
Безугла Л. С.	визначає та конкретизує основні складові механізму державного регулювання підприємництва: принципи, методи, засоби, інструменти
Дутчак І.	на прикладі фармацевтичного ринку аналізує механізм державного регулювання діяльності господарюючих суб'єктів, до якого відносить: систему заходів, правовий і фінансовий механізми, механізми стимулювання, підтримки, сприяння, контролю; форми та методи реалізації державного регулювання, державні інститути (органи та фонди)
Ісаков М.	механізм державного регулювання підприємницької діяльності є сукупністю певних елементів (методів, інструментів, засобів, важелів, стимулів тощо), за допомогою яких держава, в особі уповноважених органів, здійснює вплив на суб'єктів господарювання з метою реалізації соціально-економічних функцій
Криштоф Н.	серед ключових державних механізмів сприяння розвитку малого та середнього підприємництва виокремлює правові, економічні, соціальні, психологічні, організаційні.
Мазій Н.	пропонує мінімальний комплекс заходів щодо підвищення ефективності державного регулювання розвитку підприємництва на загальнодержавному та регіональному рівнях
Мареніченко В.	виділяє механізми реалізації державного регулювання якісного розвитку МСП: за сферою дії (фінансові, економічні, соціальні, інноваційні); за терміном дії (стратегічні, тактичні, оперативні); за вектором дії (мотиваційні, організаційні)
Чередниченко Г.	механізм здійснення державою впливу на процеси, що відбуваються у підприємницькому секторі національної економіки, з метою створення умов для його ефективного функціонування, формування і розвитку прогресивних рис підприємницької діяльності, що проявилися у найбільш економічно розвинутих країнах
Яковенко Р., Снастіна Д.	до механізму державної підтримки підприємництва відносять нормативно-законодавче та інституціональне сприяння, а також функціональні (цілові) форми та методи, які умовно можна розділити на такі складові: матеріально-технічна підтримка; науково-технічна (інноваційна) підтримка; фінансово-інвестиційна підтримка; податкове регулювання та сприяння самофінансуванню бізнесу; зовнішньоекономічне регулювання та захист національних підприємств; екологічне регулювання бізнесу.

Джерело: складено авторами на основі даних [1; 6; 8; 12; 14-15; 18-19].

Підсумовуючи вищесказане, відзначимо, що в авторському розумінні механізм державного регулювання розвитку малого та середнього підприємництва є складовою державної економічної політики і являє собою сукупність заходів, методів, інструментів і форм державного впливу на діяльність суб'єктів господарювання з метою формування таких соціально-економічних умов їх функціонування, які забезпечують розвиток потужного шару малих і середніх форм підприємництва, здатних повноцінно виконувати свої економічні, ресурсні, організаторські, інноваційні, соціальні та політичні функції.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Якщо підприємництво, як соціальний клас, в більшості країн формувалося в умовах еволюційного розвитку не одне десятиліття,

то в незалежній Україні воно пройшло трансформацію від правового знеособлення підприємця, як самостійно господарюючого суб'єкта та власника, до адаптації національних інститутів і норм законодавства до міжнародних стандартів і міжнародних актів, ратифікованих Верховною Радою. Практика життя змінює характер взаємовідносин у системі “держава – суб'єкти підприємництва – суспільство”. Це вимагає переосмислення й теоретичного обґрунтування державного регулювання малого та середнього підприємництва з урахуванням соціально-економічних процесів й подальшим правовим закріпленням та реалізацією відповідних заходів державної підтримки.

Список використаних джерел

1. Безугла Л. С. Механізми державного регулювання підприємницької діяльності в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 6. С. 89–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2011_6_25 (дата звернення: 27.08.2020).
2. Гаманюк О., Пальчук М. Розмір має значення: доходи менших громад зростають швидше, ніж у більших. 06.02.2020. Аналітична платформа VoxUkraine. URL: <https://voxukraine.org/uk/rozmir-maye-znachennya-dohodi-menshih-gromad-zrostayut-shvidshe-nizh-ubilshih/> (дата звернення: 30.08.2020).
3. Георгіаді Н. Г. Сучасний стан підприємницької активності в Україні. *Ефективна економіка : електрон. журн. Дніпровського державного аграрно-економічного університету*. 2016. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4818> (дата звернення: 18.08.2020).
4. Діяльність суб'єктів великого, малого та мікропідприємництва, 2017 : стат. збірник. Київ, 2018. 343 с.
5. Діяльність суб'єктів господарювання, 2017 : стат. збірник. Київ, 2018. 146 с.
6. Дутчак І. Б. Структура та функції механізму державного регулювання фармацевтичного ринку в Україні. *Наукові записки*. 2007. № 2 (12). С. 106–112.
7. Заїка Ю. Як в Україні буде розвиватись саморегулювання? У рамках конференції “Ефективне саморегулювання та запровадження дієвих бізнес-стандартів”, 18.04.2019 р. Національна платформа малого та середнього бізнесу. URL: <https://platforma-msb.org/yak-v-ukrayini-bude-rozvyvatys-samoregulyuvannya/> (дата звернення: 25.08.2020).
8. Ісаков М. Теоретичні основи державного регулювання підприємницької діяльності. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2012. № 23. С. 18–22.
9. Квартальний моніторинг перешкод у розвитку МСП. Інформаційний бюлетень. 31.07.2017 р. Вип. 6. URL: https://www.slideshare.net/IER_Kyiv/6-78531749 (дата звернення: 23.08.2020).
10. Кизим М. О., Чечетова-Терашвілі Т. М., Хаустова В. Є. Мале та середнє підприємство в Україні: особливості та проблеми розвитку. *Бізнесінформ*. 2019. № 10. С. 301–317.
11. Колісниченко П. Т. Стан і тенденції розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 11. С. 77–85.
12. Криштоф Н. С. Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва в Україні: роль держави. *Вісник НАДУ. Серія “Державне управління”*. 2017. № 2. С. 42–47.
13. Ляпін Д. Аналітичний матеріал щодо державної політики сприяння розвитку малого бізнесу: спеціально до круглого столу “Державна політика щодо малого бізнесу України 2018: виклики та очікування”. Київ, 01.02.2018. 8 с.
14. Мазій Н. Г. Принципи та механізми державного регулювання розвитку підприємництва. *Науковий вісник “Демократичне врядування”*. 2011. Вип. 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_8_8 (дата звернення: 08.08.2020).
15. Мареніченко В. В. Механізми реалізації державного регулювання якісного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні : дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02 / ДДАЕУ. Дніпропетровськ, 2017. 213 с.
16. Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2017 р. № 504-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 02.08.2020).
17. Стратегія розвитку підприємництва: експертне бачення. Центр громадської експертизи. URL: <http://expertise.org.ua/> (дата звернення: 25.07.2020).
18. Чередниченко Г. А. Механізм державного регулювання підприємницької діяльності в Україні та напрямки його вдосконалення. *Economics and management: problems of science*

and practice: Collection of scientific articles. Nürnberg: Verlag SWG imex GmbH, 2014. Vol. 1. P. 162–167. URL: http://conf.at.ua/archive/19_12_2014_Vol_1.pdf.

19. Яковенко Р. В., Снастіна Д. Д. Державне регулювання підприємництва в Україні. *Новини за модерна наука – 2010 : матеріали за 6-а міжнародна практична конференція, 17-25 май 2010 г.* Софія : Бял ГРАД-БГ ООД: *Ікономики. Държавна администрация*, 2010. Т. 11. С. 66–69.

20. Illusion of self-regulation: when there will be an alternative to state regulation of the economy in Ukraine? Website: The Better Regulation Delivery Office. URL: <https://en.brdo.com.ua/analitics/illusion-self-regulation-will-alternative-state-regulation-economy-ukraine/>.

Kucheriava K. Y.,

*PhD in Public Administration, Associate Professor of Personnel Management and Labor Economics Department, KRI NAPA, Kharkiv
ORCID 0000-0002-0103-649X;*

Orel Yu. L.,

*PhD in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of Personnel Management and Labor Economics Department, KRI NAPA, Kharkiv
ORCID 0000-0003-1419-9842*

THEORETICAL ASPECTS OF STATE REGULATION OF SMALL AND MEDIUM BUSINESSES

In most countries of the world, the development of entrepreneurship attracts attention of public authorities. But the parameters of the functioning of economic entities are constantly changing, as well as the long-term goals of economic policy of the state for the development of entrepreneurship. Therefore, the issue of rethinking the theoretical aspects of the regulation of the small and medium business sector needs special attention and has independent scientific significance.

An overview of the business sector in Ukraine shows that in the national economy, at least, the basic prerequisites and requirements for the functioning and development of small and medium enterprises have been created.

For many years, the state has been reforming the service for business sector. There are significant changes in the relationship and distribution of responsibilities to ensure sustainable social dynamics between the state, business and society.

Based on the above, the state regulation of small and medium businesses means the purposeful influence of the state on the relations of economic entities through rule-making and positive legal influence, the organization of state bodies that carry out this regulation in cooperation with local governments, small entities and medium-sized businesses and their associations. The purpose of regulation is the formation of a competitive, innovative sector of small and medium enterprises and the formation of a culture of entrepreneurship.

State policy on the development of small and medium enterprises requires the formation of appropriate mechanisms for its implementation. From the author's point of view, the mechanism of state regulation of small and medium businesses is a component of state economic policy and is a set of measures, methods, tools and forms of state influence on business entities to create such socio-economic conditions for their operation that ensure the development of powerful layer of small and medium forms of entrepreneurship, able to fully perform their economic, resource, organizational, innovative, social and political functions.

Keywords: state regulation of small and medium businesses; mechanism for state regulation of small and medium businesses; entrepreneurship; business entity; self-regulation.

References

1. Bezughla, L.S. (2011). Mekhanizmy derzhavnogho rehuljuvannja pidprijemnyckjoi dijajlnosti v Ukrajinі [Mechanisms of state regulation of business activity in Ukraine]. *Investycji: praktyka ta dosvid*, 6, 89–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2011_6_25 [in Ukrainian].

2. Ghamanjuk, O., Paljchuk, M. (06.02.2020). Rozmir maje znachennja: dokhody menshykh ghromad zrostajutj shvydshe, nizh u biljshykh [Size matters: the incomes of smaller communities grow faster than those of larger ones]. *Analitichna platform VoxUkraine*. URL: <https://voxukraine.org/uk/rozmir-maye-znachennya-dohodi-menshih-gromad-zrostajut-shvidshe-nizh-u-bilshih/> [in Ukrainian].

3. Gheorghadi, N.Gh. (2016). Suchasnyj stan pidprijemnyckjoi aktyvnosti v Ukrajinі [The current state of entrepreneurial activity in Ukraine]. *Efektynna ekonomika: electron. journal Dnipro State Agrarian and Economic University*, 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4818> [in Ukrainian].

4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018) Dijalnistj sub'jektiv velykogho, malogho ta mikropidpryjemnyctva, 2017 [Activities of large, small and micro enterprises, 2017]. Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo [in Ukrainian].

5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018). Dijalnistj sub'jektiv ghospodarjuvannja, 2017 [Business activities, 2017]. Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo [in Ukrainian].

6. Dutchak, I.B. (2007). Struktura ta funkciji mekhanizmu derzhavnogho rehuljuvannja farmacevtychnogho rynku v Ukraini [Structure and functions of the mechanism of state regulation of the pharmaceutical market in Ukraine]. *Naukovi zapysky*, 2 (12), 106–112 [in Ukrainian].

7. Zajika, Ju. (18.04.2019). Jak v Ukraini bude rozvyvatysj samorehuljuvannja? [How will self-regulation develop in Ukraine?] U ramkakh konferenciji "Efektivne samorehuljuvannja ta zaprovadzhennja dijevlykh biznes-standartiv" ["Effective self-regulation and implementation of effective business standards"]. Nacionalna platforma malogho ta serednjogho biznesu. URL: <https://platforma-msb.org/yak-v-ukrayini-bude-rozvyvatys-samoregulyuvannja/> [in Ukrainian].

8. Isakov, M. (2012). Teoretychni osnovy derzhavnogho rehuljuvannja pidpryjemnyctvoji dijialnosti [Theoretical foundations of state regulation of entrepreneurial activity]. *Aktualni problemy prava: teorija i praktyka*. Lughans'k, 23, 18–22 [in Ukrainian].

9. Kvartalnjy monitoryng pereshkod u rozvytku MSP (31.07.2017) [Quarterly monitoring of obstacles in the development of small and medium enterprises]. *Informacijnyj bjuletenj*, vol. 6. URL: https://www.slideshare.net/IER_Kyiv/6-78531749 [in Ukrainian].

10. Kyzym, M.O., Chechetova-Terashvili, T.M., Khaustova, V.Je. (2019). Male ta serednje pidpryjemnyctvo v Ukraini: osoblyvosti ta problemy rozvytku [Small and medium business in Ukraine: features and problems of development]. *Biznesinform*, 10, 301–317 [in Ukrainian].

11. Kolisnichenko, P.T. (2017). Stan i tendenciji rozvytku malogho ta serednjogho pidpryjemnyctva v Ukraini [Status and trends in the development of small and medium enterprises in Ukraine] *Ekonomika i suspilstvo*, 11, 77–85 [in Ukrainian].

12. Kryshtof, N.S. (2017). Spryjannja rozvytku malogho ta serednjogho pidpryjemnyctva v Ukraini: rolj derzhavy [Promoting the development of small and medium enterprises in Ukraine: the role of the state]. *Visnyk NADU. Serija "Derzhavne upravlinnja"*, 2, 42–47 [in Ukrainian].

13. Ljapin, D. (2018). Analitychnyj material shhodo derzhavnoji polityky spryjannja rozvytku malogho biznesu: specialjno do krughlogho stolu "Derzhavna polityka shhodo malogho biznesu Ukrainy 2018: vyklyky ta ochikuvannja" [Analytical material on the state policy of small business development: especially for the round table "State policy on small business of Ukraine 2018: challenges and expectations"]. Kyiv, 8 [in Ukrainian].

14. Mazij, N.Gh. (2011). Pryncypy ta mekhanizmy derzhavnogho rehuljuvannja rozvytku pidpryjemnyctva [Principles and mechanisms of state regulation of business development] *Naukovyj visnyk "Demokratychnje vraduvannja"*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_8_8 [in Ukrainian].

15. Marenichenko, V.V. (2017). Mekhanizmy realizaciji derzhavnogho rehuljuvannja jakisnogho rozvytku malogho ta serednjogho biznesu v Ukraini [Mechanisms for implementing state regulation of quality development of small and medium business in Ukraine]. *Candidate's thesis*. Dnipropetrovs'k [in Ukrainian].

16. KMU (2017). Pro skhvalennja Strateghiji rozvytku malogho i serednjogho pidpryjemnyctva v Ukraini na period do 2020 roku [On approval of the Strategy for the development of small and medium enterprises in Ukraine until 2020]. rozporiadzhennja Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.05.2017 r. № 504-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

17. Center for Public Expertise, Strateghija rozvytku pidpryjemnyctva: ekspertne bachennja [Entrepreneurship development strategy: expert vision]. URL: <http://expertise.org.ua/> [in Ukrainian].

18. Cherednychenko, Gh. (2014). Mekhanizm derzhavnogho rehuljuvannja pidpryjemnyctvoji dijialnosti v Ukraini ta naprjamky jogho vdoshkonalennja [The mechanism of state regulation of business activity in Ukraine and directions of its improvement]. *Economics and management: problems of science and practice: Collection of scientific articles*. Nürnberg: Verlag SWG imex GmbH, vol. 1, 162–167. URL: http://conf.at.ua/archive/19_12_2014_Vol_1.pdf [in Ukrainian].

19. Jakovenko, R.V., Snastina, D.D. (2010). Derzhavne rehuljuvannja pidpryjemnyctva v Ukraini [State regulation of entrepreneurship in Ukraine] *Novyny dlja suchasnoji nauky – 2010* [News for modern science – 2010]: materials of the 6th international practical conference. Sofiya, Byal GRAD-BG, vol. 11, 66–69 [in Ukrainian].

20. Illusion of self-regulation: when there will be an alternative to state regulation of the economy in Ukraine? Web-site: The Better Regulation Delivery Office. URL: <https://en.brdo.com.ua/analytcs/illusion-self-regulation-will-alternative-state-regulation-economy-ukraine/>.

Надійшла до редакції 01.10.2020 р.